

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirish

Iskandar Axmataliyevich Miralov

Toshkent viloyati Favqulodda vaziyatlar Bosh boshqarmasi Hayot faoliyati xavfsizligi o'quv markazi

Annotatsiya: Maqolada aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Favqulodda vaziyatlarning oldini olish, ularning oqibatlarini kamaytirish, aholining hayoti va sog'lig'ini asrash, hududlarning barqaror faoliyatini ta'minlashda rejalashtirishning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, favqulodda vaziyatlar xavfini baholash, muhofaza choralarini ishlab chiqish, kuch va vositalarni tayyorlash, evakuatsiyani tashkil etish, aholiga xabar berish hamda avariya-qutqaruv ishlarini rejalashtirish masalalari ko'rib chiqilgan. Maqolada favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ham berilgan.

Kalit so'zlar: favqulodda vaziyat, aholi muhofazasi, hududlar xavfsizligi, xavfni baholash, rejalashtirish, profilaktika, evakuatsiya, avariya-qutqaruv ishlari, fuqaro muhofazasi, barqarorlik

Planning Measures for the Protection of the Population and Territories from Emergency Situations

Iskandar Akhmataliyevich Miralov

Life Safety Training Center, Main Directorate of Emergency Situations of Tashkent Region

Abstract: This article outlines the theoretical and practical foundations for planning measures to protect the population and territories from emergency situations. It analyzes the importance of planning in preventing emergencies, mitigating their consequences, safeguarding the lives and health of the population, and ensuring the stable functioning of territories. Additionally, the article examines issues such as emergency risk assessment, the development of protective measures, the preparation of forces and resources, the organization of evacuations, public alerting, and the planning of emergency rescue operations. Practical recommendations for improving emergency preparedness are also provided.

Keywords: emergency situation, population protection, territorial safety, risk assessment, planning, prevention, evacuation, emergency rescue operations, civil protection, stability

KIRISH

Bugungi kunda aholi xavfsizligini ta'minlash, hududlarni tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish davlat va jamiyat oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Tabiiy ofatlar, sanoat avariylari, yong'inlar, transport hodisalari, suv toshqinlari, zilzilalar, kuchli shamollar, sel va ko'chkilar, shuningdek, kimyoviy xavfli moddalarning tarqalishi aholi hayotiga, atrof-muhitga va iqtisodiy obyektlarga jiddiy zarar yetkazishi mumkin.

Favqulodda vaziyatlarning salbiy oqibatlarini kamaytirish faqat hodisa sodir bo'lganidan keyin amalga oshiriladigan qutqaruv ishlari bilan cheklanib qolmasligi lozim. Bu jarayon oldindan ishlab chiqilgan, ilmiy asoslangan va muntazam yangilanib turadigan muhofaza rejalariga tayanishi kerak. Rejalashtirish orqali mavjud xavflar aniqlanadi, ularning zararli oqibatlari baholanadi, zarur kuch va vositalar belgilanadi hamda aholi va hududlarni muhofaza qilishning samarali usullari ishlab chiqiladi.

Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirishda hududning geografik joylashuvi, aholi zichligi, sanoat korxonalari mavjudligi, transport tarmoqlari, gidrologik va seysmik xususiyatlar, infratuzilmaning holati hamda mavjud xavfsizlik tizimlari hisobga olinadi. Shu bilan birga, rejalar aholining turli qatlamlari, jumladan, bolalar, keksalar, nogironligi bo'lgan shaxslar va tibbiy yordamga muhtoj fuqarolar ehtiyojlarini ham qamrab olishi zarur.

Maqolaning maqsadi — aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirishning mazmuni, bosqichlari, asosiy tamoyillari va amaliy ahamiyatini ilmiy-nazariy jihatdan yoritishdan iborat. Maqolaning vazifalari quyidagilardan iborat:

- favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishda rejalashtirishning o'rnini aniqlash;
- xavflarni baholash va zararli oqibatlarni tahlil qilish;
- muhofaza tadbirlarini ishlab chiqish va amalga oshirish tartibini yoritish;
- aholi, hududlar, korxonalar va tashkilotlarning tayyorgarligini ta'minlash usullarini ko'rsatish;
- favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik tizimini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

1. Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish va rejalashtirishning nazariy asoslar

Rejalashtirish - belgilangan maqsadlarga erishish uchun amalga oshiriladigan tadbirlarning mazmuni, muddati, ijrochilari, zarur resurslari va kutilayotgan natijalarini oldindan belgilash jarayonidir. Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasida

rejalashtirish xavflarni oldindan aniqlash, ehtimoliy zararlarni baholash va favqulodda vaziyatlar sodir bo'lganda harakat qilish tartibini belgilashga xizmat qiladi.

Rejalashtirishning muhim xususiyati shundaki, u faqat favqulodda vaziyat vaqtidagi harakatlarni emas, balki tinch davrda amalga oshiriladigan profilaktik choralarni ham qamrab oladi. Masalan, seysmik xavf yuqori bo'lgan hududlarda binolarning seysmik barqarorligini tekshirish, aholini zilzila vaqtida harakat qilish qoidalariga o'rgatish va evakuatsiya yo'nalishlarini belgilash oldindan rejalashtirilishi zarur.

Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirishda quyidagi asosiy tamoyillarga amal qilish maqsadga muvofiq:

1. Oldindan tayyorgarlik tamoyili. Xavf yuzaga kelishidan avval zarur chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak.

2. Tizimlilik tamoyili. Muhofaza tadbirlari yagona tizim asosida, barcha mas'ul tashkilotlar hamkorligida rejalashtiriladi.

3. Ilmiy asoslanganlik tamoyili. Qarorlar xavflarning ilmiy tahlili, statistik ma'lumotlar va muhandislik hisob-kitoblariga tayanishi lozim.

4. Uzluksizlik tamoyili. Rejalar muntazam qayta ko'rib chiqilishi va yangi xavflardan kelib chiqqan holda yangilanishi zarur.

5. Hududiy va tarmoq xususiyatlarini hisobga olish tamoyili. Har bir hudud yoki obyekt uchun uning o'ziga xos xavflari asosida alohida choralar belgilanadi.

6. Aholi manfaatlarining ustuvorligi tamoyili. Inson hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilish barcha tadbirlarning asosiy maqsadi bo'lishi kerak.

2. Favqulodda vaziyatlar xavfini baholash va tahlil qilish

Muhofaza tadbirlarini rejalashtirishning birinchi bosqichi hududda mavjud yoki yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflarni aniqlashdan iborat. Xavfni baholash orqali qaysi turdagi favqulodda vaziyatlar ehtimoli yuqori ekanligi, ular qaysi hududlarga ta'sir qilishi va qanday oqibatlarga olib kelishi mumkinligi aniqlanadi.

Xavflarni baholashda hududning tabiiy, geografik, iqtisodiy va ijtimoiy xususiyatlari o'rganiladi. Jumladan, zilzila xavfi mavjud hududlarda seysmik faollik, qurilish obyektlarining holati va aholi zichligi tahlil qilinadi. Sel va suv toshqini xavfi mavjud joylarda daryolar, kanallar, suv omborlari, yog'ingarchilik miqdori, relyef va gidrotexnik inshootlar holati o'rganiladi.

Texnogen xavflarni baholashda ishlab chiqarish korxonalaridagi xavfli texnologik jarayonlar, yong'in va portlash xavfi, kimyoviy moddalardan foydalanish, transport harakati, elektr va gaz tarmoqlarining holati hisobga olinadi. Xavfli obyektlar yaqinida yashovchi aholi soni va evakuatsiya imkoniyatlari ham muhim ahamiyatga ega.

Xavfni baholash jarayonida quyidagi savollarga javob topish zarur:

- Hududda qanday favqulodda vaziyatlar yuzaga kelishi mumkin?

- Ularning sodir bo'lish sabablari nimalardan iborat?
- Qaysi aholi punktlari va obyektlar xavf ta'siriga tushishi mumkin?
- Favqulodda vaziyat qancha hududni qamrab olishi mumkin?
- Aholi va infratuzilmaga qanday zarar yetishi ehtimoli mavjud?
- Mavjud muhofaza vositalari xavfni kamaytirish uchun yetarli mi?
- Qutqaruv ishlarini amalga oshirishda qanday to'siqlar paydo bo'lishi mumkin?

Xavflarni tahlil qilishda xavf xaritalari, statistik ma'lumotlar, muhandislik tekshiruvlari, monitoring natijalari, obyektlarning texnik hujjatlari va aholining demografik ma'lumotlaridan foydalaniladi. Shu asosda xavf darajasi past, o'rtacha yoki yuqori bo'lgan hududlar belgilanishi mumkin.

Favqulodda vaziyatlar xavfini baholashda ehtimoliy zararni hisoblash ham muhimdir. Bunda odamlar hayoti va sog'lig'i, binolar, yo'llar, elektr tarmoqlari, suv ta'minoti, tibbiy muassasalar, ta'lim obyektlari va boshqa infratuzilma elementlariga ta'sir ko'rsatilishi tahlil qilinadi.

Xavflarni baholash natijasida hududning favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik darajasi aniqlanadi va muhofaza tadbirlarining ustuvor yo'nalishlari belgilanadi. Masalan, aholi zich joylashgan hududda evakuatsiya yo'llarini tayyorlash birinchi darajali vazifa bo'lsa, sanoat korxonasida texnologik xavfsizlikni ta'minlash va avariylarni cheklash choralari ustuvor bo'lishi mumkin.

3. Aholi va hududlarni muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirish bosqichlari

Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini samarali rejalashtirish muayyan ketma-ketlik asosida amalga oshiriladi. Har bir bosqich keyingi chora-tadbirlar uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

3.1. Mavjud holatni o'rganish Dastlab hudud yoki obyektning umumiy holati, xavf manbalari, aholi soni, infratuzilma obyektlari, transport va aloqa tarmoqlari, tibbiy yordam imkoniyatlari hamda qutqaruv kuchlarining mavjudligi o'rganiladi.

Bu bosqichda mavjud hujjatlar tahlil qilinadi, obyektlar tekshiriladi, xavfli zonalar aniqlanadi va muhofaza tizimidagi kamchiliklar belgilanadi.

3.2. Maqsad va vazifalarni belgilash Rejalashtirishning keyingi bosqichida muhofaza tadbirlarining aniq maqsadlari belgilanadi. Asosiy maqsad aholi hayoti va sog'lig'ini saqlash, hududlarning barqaror faoliyatini ta'minlash va favqulodda vaziyatlar oqibatlarini kamaytirishdan iborat bo'ladi.

3.3. Muhofaza tadbirlarini ishlab chiqish Muhofaza tadbirlari favqulodda vaziyatlarning turi va zararli oqibatlaridan kelib chiqib ishlab chiqiladi. Ularni quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

- tashkiliy tadbirlar;
- muhandislik-texnik tadbirlar;
- tibbiy-profilaktik tadbirlar;
- axborot va ogohlantirish tadbirlari;

- evakuatsiya tadbirlari;
- moddiy-texnik ta'minot tadbirlari;
- avariya-qutqaruv va boshqa kechiktirib bo'lmaydigan ishlarni rejalashtirish;
- aholiga psixologik va ijtimoiy yordam ko'rsatish choralari.

3.4. Resurslar va mas'ul ijrochilarni belgilash Har bir tadbir uchun mas'ul tashkilot yoki mansabdor shaxs belgilanishi kerak. Shuningdek, tadbirni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy mablag'lar, transport, texnika, aloqa vositalari, tibbiy jihozlar, himoya vositalari va boshqa resurslar hisoblab chiqiladi.

Rejada tadbirlarni bajarish muddati, ijrochilar, hamkor tashkilotlar va nazorat tartibi aniq ko'rsatilishi lozim. Mas'uliyatning aniq taqsimlanishi favqulodda vaziyat vaqtida qaror qabul qilishni tezlashtiradi.

3.5. Rejani tekshirish va yangilash Tayyorlangan reja amaliyotga yaqin sharoitlarda tekshirilishi, o'quv mashg'ulotlari va mashqlar orqali sinovdan o'tkazilishi kerak. Mashqlar davomida aniqlangan kamchiliklar bartaraf etiladi.

Hududda yangi obyektlar qurilishi, aholi sonining o'zgarishi, infratuzilmadagi yangilanishlar, yangi xavflarning paydo bo'lishi yoki qonunchilikdagi o'zgarishlar rejani qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

4. Aholini muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirish

Aholini favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish rejalashtirish jarayonining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Chunki har qanday favqulodda vaziyatda birinchi navbatda inson hayoti va sog'lig'ini saqlab qolish vazifasi turadi.

4.1. Aholiga xabar berish va ogohlantirish Favqulodda vaziyatlar xavfi to'g'risida aholini o'z vaqtida ogohlantirish zararni kamaytirishning muhim sharti hisoblanadi. Shu maqsadda sirena, ovozli xabar berish qurilmalari, telefon aloqasi, ommaviy axborot vositalari, internet platformalari va boshqa axborot kanallaridan foydalanish mumkin.

Rejada xabar berish tizimining ishlash tartibi, mas'ul shaxslar, xabar matni, axborot tarqatish kanallari va aloqa uzilgan holatlarda qo'llaniladigan zaxira usullar belgilanadi.

Ogohlantirish xabarlarini aniq, qisqa va tushunarli bo'lishi kerak. Ularda xavfning turi, hududi, aholi amal qilishi lozim bo'lgan qoidalar, evakuatsiya tadbiri va qo'shimcha axborot olish manbalari ko'rsatilishi maqsadga muvofiq.

4.2. Evakuatsiyani rejalashtirish Evakuatsiya - aholini xavfli hududdan xavfsiz joyga olib chiqish yoki ko'chirish tadbirlarining majmuasidir. Evakuatsiya rejasi favqulodda vaziyatning xususiyati, xavf zonasining hajmi, aholi soni, transport imkoniyatlari va qabul qilish punktlarining mavjudligi asosida ishlab chiqiladi.

Evakuatsiya rejasida quyidagi masalalar aks ettiriladi:

- evakuatsiya qilinishi mumkin bo'lgan aholi soni;
- evakuatsiya boshlanishiga asos bo'ladigan shartlar;

- aholini yig'ish ("EYP", "SEP")joylari;
- harakatlanish yo'nalishlari va zaxira yo'llar;
- piyoda va transport orqali ko'chirish tartibi;
- vaqtincha joylashtirish ("QQP", "PEP")punktlari;
- transport vositalari va ularning mas'ullari;
- tibbiy yordam va oziq-ovqat ta'minoti;
- bolalar, keksalar va harakatlanishi cheklangan shaxslarga yordam berish tartibi;
- evakuatsiya jarayonida jamoat tartibini saqlash choralari.

Evakuatsiya rejasini ishlab chiqishda aholining mazkur hududdagi kundalik harakati, yo'llarning o'tkazuvchanligi, ko'p qavatli binolar, maktablar, shifoxonalar va boshqa ijtimoiy obyektlar joylashuvi hisobga olinadi.

4.3. Aholini o'qitish va amaliy tayyorlash Aholining favqulodda vaziyatlarga tayyorgarligi faqat nazariy tushuntirishlar bilan cheklanmasligi kerak. Amaliy mashg'ulotlar, o'quv evakuatsiyalari, birinchi yordam ko'rsatish bo'yicha treninglar va yong'in xavfsizligi mashqlari muntazam tashkil etilishi zarur.

Aholiga favqulodda vaziyat vaqtida sarosimaga tushmaslik, xabarlarni to'g'ri qabul qilish, xavfli hududdan chiqish, elektr va gaz tarmoqlaridan xavfsiz foydalanish, jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish hamda qutqaruvchilar ko'rsatmalariga amal qilish qoidalari o'rgatiladi.

Ta'lim muassasalarida o'quvchilar uchun yoshga mos xavfsizlik dasturlari, korxonalarda esa ishlab chiqarish xavflariga mos yo'riqnomalar ishlab chiqilishi kerak.

5. Hududlar va toifalangan obyektlarni muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirish

Favqulodda vaziyatlar aholi bilan bir qatorda turar joylar, sanoat korxonalari, energetika tizimlari, transport tarmoqlari, suv ta'minoti obyektlari, tibbiy muassasalar va boshqa muhim infratuzilma obyektlariga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli hududlarni muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirish kompleks yondashuvni talab etadi.

5.1. Muhandislik-texnik muhofaza Muhandislik-texnik tadbirlar binolar va inshootlarning favqulodda vaziyatlar ta'siriga chidamliligini oshirishga qaratilgan. Bularga binolarning texnik holatini baholash, seysmik mustahkamlikni tekshirish, yong'in qarshi tizimlarni o'rnatish, suv toshqiniga qarshi inshootlarni saqlash va avariyalarga chidamli muhandislik tarmoqlarini yaratish kiradi.

Zilzila xavfi yuqori bo'lgan hududlarda binolarning qurilish meyorlariga muvofiqligi, konstruksiyalarning holati va evakuatsiya chiqish joylarining xavfsizligi tekshirilishi lozim. Sanoat korxonalarida esa texnologik qurilmalar, bosim ostida ishlaydigan uskunalar, gaz quvurlari va elektr tarmoqlarining holati muntazam nazorat qilinadi.

5.2. Muhim infratuzilma obyektlarining uzluksiz ishlashini ta'minlash

Favqulodda vaziyatlar vaqtida elektr energiyasi, ichimlik suvi, tibbiy yordam, aloqa va transport xizmatlarining uzluksizligi katta ahamiyatga ega. Shuning uchun rejalarda muhim obyektlarning zaxira elektr manbalari, qo'shimcha aloqa kanallari, suv zaxiralari va avariya ta'minot imkoniyatlari ko'rsatilishi kerak.

Shifoxonalar, maktablar, bolalar muassasalari, suv inshootlari, elektr podstantsiyalari va boshqa strategik obyektlar uchun alohida muhofaza rejalari ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq.

5.3. Xavfli ishlab chiqarish obyektlarini muhofaza qilish

Xavfli ishlab chiqarish obyektlarida favqulodda vaziyatlarning oldini olishga qaratilgan profilaktik tadbirlar alohida ahamiyatga ega. Korxonada texnologik jarayonlarga rioya qilish, uskunalarni texnik ko'rikdan o'tkazish, xavfli moddalarni saqlash talablariga amal qilish va xodimlarni o'qitish muhim vazifalar hisoblanadi.

Bunday obyektlarda avariya holatida ishlash rejalari, xabar berish tartibi, avariya cheklash choralari, xodimlarni evakuatsiya qilish, yong'inni o'chirish, kimyoviy xavf tarqalganda himoyalash va tashqi qutqaruv xizmatlari bilan hamkorlik qilish tartibi belgilanishi zarur.

6. Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish rejalarning mazmuni

Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish rejasi hudud yoki obyektning xususiyatlariga mos ravishda ishlab chiqiladigan asosiy boshqaruv hujjati hisoblanadi. Unda xavflarning turi, ehtimoliy oqibatlari, mas'ul tashkilotlar, amalga oshiriladigan chora-tadbirlar va zarur resurslar aks ettiriladi.

Rejaning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

1. Umumiy ma'lumotlar. Hudud yoki obyektning nomi, joylashuvi, aholi soni, asosiy faoliyat yo'nalishi va xavf manbalari haqidagi ma'lumotlar.

2. Xavflarning tavsifi. Tabiiy va texnogen xavflar, ularning ehtimoli, ta'sir doirasi va ehtimoliy oqibatlari.

3. Xavfning oldini olish choralari. Profilaktik tekshiruvlar, muhandislik muhofazasi, texnologik xavfsizlik, aholini o'qitish va monitoring tadbirlari.

4. Ogohlantirish va xabar berish tartibi. Xabar berish kanallari, mas'ul shaxslar, axborot tarqatish tartibi va zaxira aloqa vositalari.

5. Aholini evakuatsiya qilish rejasi. Yig'ish punktlari, harakatlanish yo'nalishlari, transport, vaqtincha joylashtirish va tibbiy ta'minot choralari.

6. Kuch va vositalarning vazifalari. Qutqaruv, tibbiy, yong'in-qutqaruv, muhandislik, kommunal va boshqa xizmatlarning vazifalari.

7. Moddiy-texnik ta'minot. Texnika, yoqilg'i, oziq-ovqat, suv, tibbiy vositalar, shaxsiy himoya vositalari va boshqa zaxiralar.

8. Boshqaruv va hamkorlik. Mas'ul rahbarlar, boshqaruv punktlari, aloqa tartibi va tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik.

9. Favqulodda vaziyat oqibatlarini bartaraf etish. Qutqaruv ishlari, jabrlanganlarga yordam, sanitariya tadbirlari, hududni tozalash va tiklash choralari.

10. Nazorat va rejani yangilash. Reja ijrosini tekshirish, mashqlar o'tkazish, aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish va hujjatni yangilash tartibi.

Rejaga zarur hollarda xavf xaritalari, evakuatsiya sxemalari, aloqa ro'yxatlari, texnika va resurslar ro'yxati, obyektlarning joylashuv sxemalari hamda boshqa yordamchi hujjatlar ilova qilinadi.

7. Rejalashtirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish

Hozirgi davrda favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorlikni oshiradi. Geografik axborot tizimlari, raqamli xaritalar, masofadan zondlash ma'lumotlari, avtomatik monitoring qurilmalari va axborot almashish platformalari xavflarni aniqlash hamda tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Geografik axborot tizimlari yordamida xavfli zonalar, aholi punktlari, transport yo'llari, tibbiy muassasalar, evakuatsiya punktlari va muhim obyektlarni bir xaritada aks ettirish mumkin. Bu esa favqulodda vaziyat vaqtida tezkor qaror qabul qilishga yordam beradi.

Monitoring tizimlari orqali suv sathi, seysmik faollik, havo holati, sanoat obyektlaridagi texnologik parametrlar va boshqa xavf ko'rsatkichlari kuzatib boriladi. Xavfli o'zgarishlar aniqlanganda tegishli xizmatlarga signal berilishi va aholini ogohlantirish choralari ko'rilishi mumkin.

Raqamli texnologiyalardan foydalanishda ma'lumotlarning ishonchliligi, axborot xavfsizligi, zaxira nusxalarni saqlash va aloqa uzilganda tizimning ishlash imkoniyatlari ham hisobga olinishi zarur.

8. Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish rejalashtirish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish samaradorligini oshirish uchun rejalashtirish tizimini muntazam takomillashtirish talab etiladi. Buning uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq.

Birinchidan, hududlarda xavflarni baholash va monitoring qilish tizimini kuchaytirish zarur. Xavf manbalari haqidagi ma'lumotlar muntazam yangilanishi, yangi qurilishlar va infratuzilma o'zgarishlari hisobga olinishi kerak.

Ikkinchidan, aholini favqulodda vaziyatlarga tayyorlash ishlarini kengaytirish lozim. Ta'lim muassasalari, korxonalar, mahallalar va jamoat tashkilotlarida amaliy mashg'ulotlar o'tkazish aholining xavfsizlik madaniyatini oshiradi.

Uchinchidan, evakuatsiya rejalarini aholining real harakatlanish imkoniyatlaridan kelib chiqib takomillashtirish kerak. Yo'llarning o'tkazuvchanligi, transport oqimi, aholining nogironligi bo'lgan shaxslar, keksalar va bolalardan iborat guruhlar ehtiyojlari alohida hisobga olinishi zarur.

To'rtinchidan, favqulodda vaziyatlarga jalb etiladigan kuch va vositalarni zamonaviy texnika bilan ta'minlash, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va shaxsiy tarkib malakasini oshirish muhimdir.

Beshinchidan, davlat organlari, mahalliy hokimliklar, korxonalar, ta'lim muassasalari, tibbiy tashkilotlar va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish kerak. Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish umumiy va o'zaro muvofiqlashtirilgan vazifa sifatida qaralishi lozim.

Oltinchidan, muhofaza rejalarini o'quv mashqlari orqali sinovdan o'tkazish va ularni baholash tizimini joriy etish zarur. Mashqlar natijasida aniqlangan kamchiliklar rejalarini yangilash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Yettinchidan, favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasida ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish, xavflarni prognozlash usullarini takomillashtirish va innovatsion yechimlarni amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini rejalashtirish inson hayoti va sog'lig'ini asrash, hududlarning barqaror rivojlanishini ta'minlash hamda favqulodda vaziyatlarning iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishni samarali tashkil etish uchun, avvalo, hududdagi xavflar to'liq o'rganilishi, ularning ehtimoliy oqibatlari baholanishi va ilmiy asoslangan rejalar ishlab chiqilishi lozim. Rejalarda profilaktika, aholini ogohlantirish, evakuatsiya, muhandislik muhofazasi, tibbiy yordam, avariya-qutqaruv ishlari va moddiy-texnik ta'minot kabi yo'nalishlar o'zaro bog'liq holda qamrab olinishi kerak.

Aholini favqulodda vaziyatlarga tayyorlash, muntazam o'quv mashg'ulotlari o'tkazish, aholiga xavfsizlik qoidalarini tushuntirish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish muhofaza tizimining samaradorligini oshiradi. Shuningdek, davlat va mahalliy boshqaruv organlari, korxonalar, ta'lim muassasalari hamda jamoatchilikning hamkorligi favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikning muhim sharti hisoblanadi.

Favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish rejaları bir marta ishlab chiqilib, o'zgarishsiz qoladigan hujjat emas. Ular hududdagi xavflar, aholi soni, infratuzilma va texnik imkoniyatlardagi o'zgarishlardan kelib chiqib muntazam yangilanishi kerak. Rejalarning amaliy mashqlarda sinovdan o'tkazilishi esa ularning hayotiyliigi va samaradorligini ta'minlaydi.

Shunday qilib, aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini ilmiy asosda, tizimli va kompleks rejalashtirish favqulodda vaziyatlarning oldini olish, ular oqibatlarini kamaytirish va jamiyat xavfsizligini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining «Aholi va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida»gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining «Fuqaro muhofazasi to'g'risida»gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining «Yong'in xavfsizligi to'g'risida»gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasi favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlar va meyoriy talablar.
5. Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularni bartaraf etish bo'yicha uslubiy qo'llanmalar.
6. Fuqaro muhofazasi va hayot faoliyati xavfsizligi bo'yicha o'quv adabiyotlari.
7. Favqulodda vaziyatlar xavfini baholash, monitoring qilish va aholini muhofaza qilish sohasidagi ilmiy-tadqiqot materiallari.